

UNIVERSITAT DE BARCELONA

DIVISIO I: CIENCIES HUMANES I SOCIALS

FACULTAT DE GEOGRAFIA I HISTORIA

DEPARTAMENT D'HISTORIA DE L'ART

Programa de Doctorat: ART I INTERDISCIPLINARIETAT (31310)

1993-1995

Tesi Doctoral:

**DEL GRAVAT:
UNA APROXIMACIO AL SEU ESTUDI
EN LA POLONIA CONTEMPORANIA.**

Presentada per: ROSA TARRUELLA PLANAS

Dirigida per: DR. ANTONI MARI

Barcelona, Novembre de 1996

AGRAIMENTS

A la confiança que m'ha mostrat el director d'aquesta tesi, el Dr. Antoni Marí, que en els moments inicials —quan ni jo mateixa ho tenia clar— i durant tot el temps, amb la seva llibertat de deixar-me fer, m'ha demostrat que creia en aquest treball.

A la contínua sort que he tingut que Antònia Vilà hagi conegut de molt a prop el gravat polonès, d'una banda, i m'hagi encoratjat en els meus dubtes constants, de l'altra. La seva visió molt més objectiva i les seves preguntes, han estat el marc de referència permanent que m'ha ajudat a definir el treball.

A la constància de Joan Bestard. Per interessos distints, hem estat els alumnes de les lliçons de l'idioma polonès que des de 1990 ens imparteix la nostra amiga polonesa Małgorzata Waś, llicenciada en Filologia Hispànica i resident a Barcelona. A la paciència de Gosia i a la seva forma intel·ligent d'endinsar-nos, no només en l'idioma sinó també en l'imaginari polonès, i de motivar-nos.

A Tadeusz Nuckowski, Janusz Cywicki, Krystina Kosterkiewicz i Adam Andrzejak, de Przemysł. A Andrzej Smoczyński, Stanisław Fijałkowski, Janina Ładnowska, Anna Saciuk-Gąsowska, Krzysztof Jurecki, Lech Lechowicz, Bernard Kepler, Anna Orzeszko i Artur Zaguła, de Łódź. A Witold Skulicz, Urczula Wadowska, Zbigniew Wolski, Roman Zigulski i Stanisław Wejman, de Cracòvia. A Lorena Allio. A Jeff Samuelson, Antoni Fałat, Jerzy Grabowski i Jacek Krankowski, de Varsòvia. A Stanisława Zacharko, de Kielce. A Alois Ucher i Teresa Bialetzki, de Colònia. A tots els artistes i altres polonesos que he conegut i amb els quals he conversat, cosa que ha contribuït a formar el treball.

A Francesc Vila, que al final ha conegut també Polònia.

A les companyes del Departament i a Manuel Clemente, que, quan era director em va firmar el primer permís de visita a Polònia, i a la nostra companya i excel·lent secretària, que m'ha avisat de les borses d'estudi que he rebut per fer aquestes visites. I sobretot a Pilar Sanz, l'actual directora, que em va encoratjar a plantejar-me de fer la tesi.

A la meva família, que ha conegut de prop la meva dèria polonesa. Sobretot al meu pare, que als 91 anys hi ha participat activament amb la seva presència constant.

Als meus amics, pròxims en els mesos, dies, i hores.

A l'ajuda final d'Alícia Vela, de Piru Solana, de Núria Castells i de Maira Planells.

Tesi doctoral presentada per ROSA TARRUELLA:

DEL GRAVAT: UNA APROXIMACIO AL SEU ESTUDI EN LA POLONIA CONTEMPORANIA.

Dirigida per el Dr. ANTONI MARI, Professor

Programa de doctorat: Art i Interdisciplinarietat (31310) Curs 1993-95

Proposta de tribunal:

Dra. IMMA JULIAN: Catedràtica del Departament d'Història de l'Art, Facultat de Geografia i Història, Universitat de Barcelona.

Dra. ANTONIA VILA: Professora Titular del Departament de Pintura, Facultat de Belles Arts, Universitat de Barcelona.

Dra. ANNA SAVICKA: Lectora Associada al Departament de Filologia Eslava, Universitat de Barcelona (Dra. en Humanitats, Universitat de Gracòvia).

Dr. ESTEVE CASTAÑER: Professor Associat d'Història d'Art Contemporani, Departament de l'Història d'Art, Facultat de Lletres, Universitat Autònoma de Barcelona.

Dr. JOSE GARCIA NAVAS: Professor Titular del Departament d'Expressió Gràfica Arquitectònica I, Escola Tècnica Superior d'Arquitectura, Barcelona.

Suplents:

Dr. JOAN BESTARD, Professor Titular del Departament d'Antropologia Cultural, Facultat de Geografia i Història, Universitat de Barcelona.

Index

INTRODUCCIO 1

PRIMERA PART: *EL GRAVAT VIST DE LLUNY*

I. LES TENDENCIES AVANTGUARDISTES D'ENTREGUERRES

1. La nació 7
2. Witkiewicz i el formisme 9
3. El constructivisme i la col·lecció "a. r." 23
4. Władysław Strzemiński, Katarzyna Kobro, l'unisme i la composició de l'espai 34
5. L'herència avantguardista en l'art de les generacions posteriors a la guerra 51

II. EL GRAVAT, ENTRE TRADICIO I AVANTGUARDA

1. Del gravat: antecedents i particularitat històrics 55
2. Feliks Jasieński: la passió del col·leccionista 56
3. El paper del gravat en l'avantguarda polonesa: els grups Bunt i Jung Idysz 58
4. Els anys trenta 68
5. Els heliogravats de Karol Hiller 72
6. El gravat dels anys quaranta 76

III. EL REALISME SOCIALISTA POLONES

1. Construcció d'una cultura socialista, I 85
2. Dłubak: el mirar de l'artista o la vida de les formes 88
3. Construcció d'una cultura socialista, II 94
4. Records privats d'Andrzej Smoczyński 96
5. Cap al realisme socialista: la Conferència de Nieborów 97
6. El gravat i el realisme socialista 99

IV. SIGNES DE CANVIS EN EL PANORAMA ARTISTIC GENERAL I ALGUNES FORMES PARTICULARS DEL GRAVAT EN LA DECADA DELS ANYS CINQUANTA.

1. Els primers grups artístics independents 109
2. Els monotips abstractes de Maria Jarema 111

3. L'expressionisme dels artistes joves 113
4. L'anti-Arsenal, l'antiexpressionisme dels artistes mitjans
i la galeria Krzywe Koło 115
5. 1956: l'Octubre Polonès, eufòries primaverals
i expectatives 116
6. L'escola del cartell polonès 118
7. Relació de la revista *Projekt* amb l'art pur i l'art aplicat 120
8. Continuació dels canvis a mitjan anys cinquanta 121
9. L'abstracció no geomètrica i la metàfora 123
10. L'esclat gràfic de les xilografies de Jerzy Panek 128
11. Impuls oficial de la modernitat 131
12. La figura emblemàtica de Henryk Stażewski 137

V. EL GRAVAT DE DOS DEIXEBLES DE STRZEMINSKI

1. Les expectatives que mostrava el mitjà gràfic al final dels anys
cinquanta i al principi dels seixanta 149
2. Stanisław Fijałkowski 153
3. Antoni Starczewski 167
4. Estudis d'Andrzej Smoczyński 175
5. La ciutat de Łódź 176
6. Galeries d'autor, *plein-air*s, mecenatge i censura 177

SEGONA PART: A MIG CAMI

VI. COMENÇA L'EDAT D'OR DEL GRAVAT

1. L'autonomia del mitjà gràfic 190
2. Janina Kraupe 205
3. 1965-66: gravat i objectius politicoculturals 209
4. La Biennal de Cracòvia 213
5. Del gravat: expectatives i valoracions dels contemporanis 216
6. Contexte políticsocial dels anys setanta 227

VII. LES FORMES DEL DISCURS GRÀFIC DELS ANYS SETANTA

1. Andrzej Smoczyński: graduació i primers llocs de treball 233
2. Tendències artístiques al final dels seixanta 234
3. El fluir del gravat 236
4. Jerzy Grabowski 239

5. Roman Opalka 243
6. Reflexions entorn del gravat: cap a tècniques noves, entre l'art conceptual i la nova figuració 259
7. Exposicions d'Andrzej Smoczyński 271
8. La Biennial de Petites Formes Gràfiques de Łódź 275
9. Mecenatge i censura, dues coses diferents 280
10. L'opinió sobre els seixanta i els setanta de tres polonesos residents a Occident 283

VIII. PRESENCIES GRAFIQUES CONSOLIDADES.

1. Els polítics anys vuitanta 290
2. I el gravat? 294
3. Tadeusz Nuckowski 305
4. Izabella Gustowska 311
5. Marek Jaromski i... 317
6. Des de 1985, Andrzej Smoczyński 319
7. El Taller de Serigrafia 325
8. Smoczyński: la inquietud madura de l'artista 332

TERCERA PART: *DAVANT L'OBRA DE SMOCZYNSKI*

IX. FIGURES EMMASCARADES

1. La icona i el simulacre: un inici i una interrupció 335
2. El dibuix 343
3. El dibuix esdevé gravat 349
4. La superfície, una pantalla 357
5. La complexitat de l'abstracció 372
6. Les serigrafies: la imatge dins de la imatge 380
7. L'elaboració 389
8. Les fotografies: la superfície, un mirall 392

X. DE LES COSES TROBADES PEL CAMI

1. Les constants: l'espai, la llum 413
2. Senyals d'un recorregut 416
3. Metàfores d'un recorregut 421

XI. DEL SIGNIFICAT DE LA COMBINACIO EN L'OBRA DE SMO CZYNSKI

- 1. Sistema, ordre serial i sèrie 431**
- 2. Les relacions internes 439**
- 3. *Prints*: la multiplicació 440**

XII. SMO CZYNSKI: L'ARTISTA, EL PEDAGOG, EL PROFESSIONAL.

- 1. L'obra de Smoczyński en el context artístic general 447**
- 2. Aspecte pedagógicoprofessional de Smoczyński 449**
- 3. Smoczyński, un artista polonès... de l'Est 454**

EPILEG 457

LLISTA DE LES IL·LUSTRACIONS 463

BIBLIOGRAFIA 469

APENDIX 491

- A. Mostres individuals i col·lectives d'Andrzej Smoczyński**
- B. Traslació escrita dels enregistraments de les visites a Smoczyński**

